

nými se neruší. Právo stanoví přesné předpoklady, jež nutno plnit, aby mohlo se osvojení uskutečnit. Určité osoby jsou vyloučeny jako adoptivní rodiče (na př. osoby řádové, osoby, které mají manželské děti). Adoptující osoba musí mít určité stáří (40 let), adoptovaný musí býti rovněž určitého věku (o 18 let mladší než adoptant).

Mezi osvojitelem a osvojeným vzniká též právní poměr jako mezi rodiči a dětmi, někdy však jest dědické právo vyloučeno.

Při dětech nemanželských může býti použito *l e g i t i m a c e*, kterou dítě původně nemanželské stává se manželským. Legitimace byla známa již ve starším právním vývoji působením práva římského a kanonického ve dvou formách jako legitimace prohlášením zeměpána a pozdějším sňatkem. I při legitimaci se vytvořily zvláštní formy (na př. děti legitimované byly zahalovány do šatů rodičů před oltářem, odtud *Mantelkinder*), které měly symbolisovati význam legitimace.

I novější právní vývoj ponechal různé způsoby legitimace. Liší však někdy v účincích legitimaci prohlášením zeměpánovým a legitimaci pozdějším sňatkem. Jen při této uznává plné účinky a připouští, aby vznikl plně právní poměr rodičů k dětem.

§ 37. Poručenství.

Poručenstvím v širším smyslu rozumí se ve starším právním vývoji ve stří. Evropě všeliká moc, kterou kdo druhému uděluje pro obstarání určitého právního poměru. Mluví se ve středověkém právu o poručenství nejen osob, které z určitého důvodu nemohou obstarávati své záležitosti na př. o poručenství nedospělých, o poručenství nemocných atd., nýbrž také o poručenství procesním, zřizuje-li se poručník ku vedení pře osoby druhé. Poručenství bylo různého druhu: poručenství nad ženami (o němž pojednáno výše), poručenství nad osobami nepřítomnými, poručenství nad osobami chorými zvl. duševně chorými.

V novější právním vývoji odlišil se pojem poručenství od *o p a t r o v n i c t v í*. Poručenství je obsáhlejší, neboť zahrnuje v sobě péči o osobu i jmění poručencovo, opatrovnictví vztahuje se na obstarání jen určitých záležitostí opatrovaného.

V právu rakouským rozeznávali se poručníci, opatrovníci a podpůrci. Poručníci zřizovali se pro osoby nezletilé a měli vlastně úkol, jaký měl otec se svou mocí otcovskou. Opatrovník se zřizoval za tím účelem, aby opatroval záležitosti těch, kteří nemohou opatřiti své záležitosti z jiného důvodu než z důvodu nezletilosti (na př. choromyslnému, nepřítomnému a p.). Byla-li některá osoba zbavena svéprávnosti částečně (viz výše), zřizuje se jí p o d p ů r c e.

Nejdůležitějším je p o r u č e n s t v í o s o b n e d o s p ě l ý c h. V nejstarší době náležela moc poručenská nad těmito osobami celému rodu společně. V německém právu vykonávala toto poručenství Sippe. Vývojem se však uplatnilo pravidlo, že poručenskou moc vykonává nejbližší příbuzný poručencův po meči. Tím byla proražena zásada společného poručenství a uplatnilo se poručenství individuální, řídící se principem příbuzenství a to podle dědického nároku. Poručník měl zájem, aby majetek poručencův byl zachován pro něho po event. smrti poručencově. S počátku mělo proto poručenství vesměs na zřeteli z á j e m p o r u č n í k ů v, nikoli poručencův. Z toho plynula různá ustanovení, která nepřinášela poručenci prospěch, zvláště, že poručníku náležejí po čas poručenství užitky, plynoucí z majetku poručencova (t. zv. tutela fructuaria).

Vývojem dalším mění se poručenství nad nedospělými v institut, který má na zřeteli p r o s p ě c h p o r u č e n c ů v. Proto ovšem jest třeba, aby nad správou poručníkovou vykonával se dozor. Dozor ten nemůže vykonávati ani rodina poručencova, neboť zájem poručencův nebyl by tím dostatečně chráněn. Dozoru ujímá se moc veřejná, král nebo jiný státní orgán po př. soud, který zaručuje neustrannost poručenské správy. Vytvářejí se zvláštní v r c h n o p o r u č e n s k é ú ř a d y, král nebo soud.

Tento pozoruhodný zjev, že v právo čistě soukromé, které se vykonává jen v okruhu rodinném, zasahá moc veřejná, vystupuje již ve 13. stol. v právu německém. V ostatních právech ve stř. Evropě setkáváme se s ním později. Velmi brzy veřejnou mocí jsou vydávány předpisy o správě poručníkově (řády poručenské), upravující nejen poměr moci veřejné k poručníkovi, ale také poměr poručníka k poručenci. V nich zdůrazněna je ochrana poručenice. V dobách státu absolutistického státní

vrchnoporučenský dozor zesílil a moc poručníková byla silně omezena.

Novější právní vývoj nesměruje k úplnému podřízení poručníka vrchnoporučenské moci, jako tomu bylo zvláště za doby státu absolutistického, přece však vrchnoporučenský dozor je zachován a zájem poručenčův stojí v popředí. Novější zákonodárství vrátilo se k institutu analogickému starým rodinným radám. Rodinná rada udržela se v právu francouzském a byla přijata i pruským zákonodárstvím a přešla i do nového práva německého. Za dozoru poručenského soudce skládá se z pěti členů, příbuzných poručenčových. Také právo uherské zná rodinnou radu.

V pruském právu vytvořil se orgán analogický, s i r o t ě í r a d a a v právu rakouským byla přijata r a d a p o r u č e n s k á. Účelem těchto rad jest poskytovat podporu soudu při výkonu poručenského a opatrovnického soudnictví. Jsou organizovány tak, že zpravidla pro obvod obce je utvořena jedna rada, skládající se ze svéprávných osob mužského i ženského pohlaví, které mají státní občanství a požívají občanských práv. Členství v radě jest úřadem čestným, trvajícím po určitou dobu.

Poručenství nad nedospělými, po př. nezletilými v z n i k á při nedostatku otcovské moci. Otázka, kdo jest podle staršího právního vývoje nedospělým, po př. nezletilým, byla uvedena výše. Nedostatek otcovské moci vzniká buď smrtí otcovou, může však vzniknouti i za života otcova (vstupem do kláštera, smrtí občanskou a p.).

Ve vývoji právním ve střední Evropě setkáváme se s různými způsoby povolání poručníka k poručenství nad nedospělými:

a) V první řadě dostávalo se poručenství n e j b l i ž š í m u p ř í b u z n é m u po meči a nebyl-li ten způsobilým, poručenství postupovalo od jednoho příbuzného ke druhému podle poměru příbuzenského. Od příbuzných po meči rozšířilo se poručenství i na příbuzné po přeslici.

b) Brzo vyskytají se případy, kdy poručník je ustanovován buď v t e s t a m e n t ě otcově, nebo dohodou mezi otcem poručenčovým a poručníkem. Později mohl býti zřízen poručník i dalším příbuzným poručenčovým (bratrem, strýcem a p.) V českém právu nazývá se takto zřízený poručník p o r u č -

n í k e m o t c o v s k ý m. Poručník ten zřizuje se v českém právu buď testamentem nebo zápisem do zemských desk.

c) Není-li uvedených poručníků, zakročuje velmi brzy sám úřad vrchnoporučenský a zřizuje poručníka.

Vrchnoporučenský úřad intervenuje při nastupování poručenství poručníka z příbuzenstva, po př. poručníka ustanoveného otcem. Úřad spolupůsobí, aby poručník se úřadu poručenského řádně ujal. Z této intervence se vyvíjí, že vrchnoporučenský úřad může špatného poručníka sesaditi. Zvláště později v 16. stol. vrchnoporučenský úřad při každém ustanovení poručníka měl pátrati, zda byl ustanoven poručník schopný, jehož schopnosti zaručovaly, že bude dobře postaráno o poručenec. Když se při pátrání objevilo, že jde o osoby schopné, měl je úřad v poručenství potvrditi, v případě opačném měly býti z úřední povinnosti sesazeny.

Zpravidla byl ustanovován poručník jeden, ale některá práva shledávala záruku lepší úpravy poručenství, ustanoví-li se více poručníků. Spoluporučníci byli pak vázáni vystupovati při správě poručenství rukou společnou a nerozdílnou, nebo mohli jednati každý zvláště.

Pro poručníky vytvořily se zvláštní náležitosti. V německém právu nemohli býti poručníky ženy, cizinci, duchovní, osoby bez práva, na duchu choré a nepřátelé otcovi. Vyžadovala se i rovnorodost s poručenecem. V českém právu mohla býti ustanovena poručníkem i žena. V polském právu byly připuštěny k poručenství matka, bába a výjimečně i sestra. Ženám byli tu přidáváni spoluporučníci.

Pokud jde o právní postavení poručníka po č a s p o r u č e n s t v í, dlužno rozeznávati vývoj starší a novější. Ve starší době poručníku z příbuzenstva náležela otcovská moc nad poručenecem. To se týkalo také majetku poručenecova. Vládla však zásada, že jmění to má zůstatí neztenčeno. (Mündelgut soll weder wachsen noch schwinden.) Poručník po č a s p o r u č e n s t v í mohl jmění spravovati a nemusel ani vydávati zvláštních účtů poručeneci, musel mu jen vydati jeho jmění v tom stavu, v jakém je přijal. Movitostmi poručenecovými poručník mohl volně disponovati; dispozice nemovitostmi byly sice platny, ale poručenec mohl jim odporovati, když dospěl. V době pozdější museli poručníci dávati ihned na počátku poručenství jistotu, že budou řádným způsobem poručenství vésti.

Dávali buď zástavu nebo rukojmí. O jmění poručencově zřizoval se inventář a poručníci po skončení poručenství museli skládati z poručenství účty. V českém právu jen poručník ustanovovaný otcem nebo jiným nedílným příbuzným, tudíž poručník otcovský, nemusel skládati účty ani zřizovati inventář. Moc otcovského poručníka byla zde velmi široká, téměř táž, jakou měl otec. Omezil-li ji sám otec, pak poručník jmenoval se v českém právu v ě r n ý m otcovským poručníkem.

Poručenství k o n ě i l o se buď dosažením dospělosti, po př. zletilosti poručencově, smrtí poručencovou, smrtí poručníkovou adopcí. Při ženě se končí poručenství, vdá-li se. V tomto případě poručník jí musí vydati věno, které jí náleží.

V novějším právním vývoji zdůrazněním druhé věkové hranice zletilosti rozšířilo se poručenství časově. Vzrůstem vrchnoporučenské moci, jak uvedeno, poručník podřízen však vrchnoporučenskému dohledu a omezen. Předpisy zákona se stanovilo, které osoby jsou způsobilé k poručenství, které jsou absolutně vyloučeny a které pouze relativně. Povolání poručníka děje se v novějším právu vždy za součinnosti vrchnoporučenského úřadu — soudu. Jest zapotřebí zvláštního ustanovovacího aktu. V novější době vytvořila se i povinnost převzítí poručenství, jen za zvláštních okolností může z omluvných důvodů býti vyloučena (na př. osoby přes 60 let staré, osoby vojenské, veřejní úředníci v trvalé aktivní službě, ženy, vyjímajíc matku a babu a p. nemohou býti nuceny k převzetí poručenství). Novější zákonodárství určilo také přesně povinnosti poručníkovy po čas poručenství o osobu a o jmění poručencovo, určilo i jeho práva, po př. nárok na odměnu za vedení poručenství. Velký úkol připadá tu spolučinnosti vrchnoporučenského úřadu.